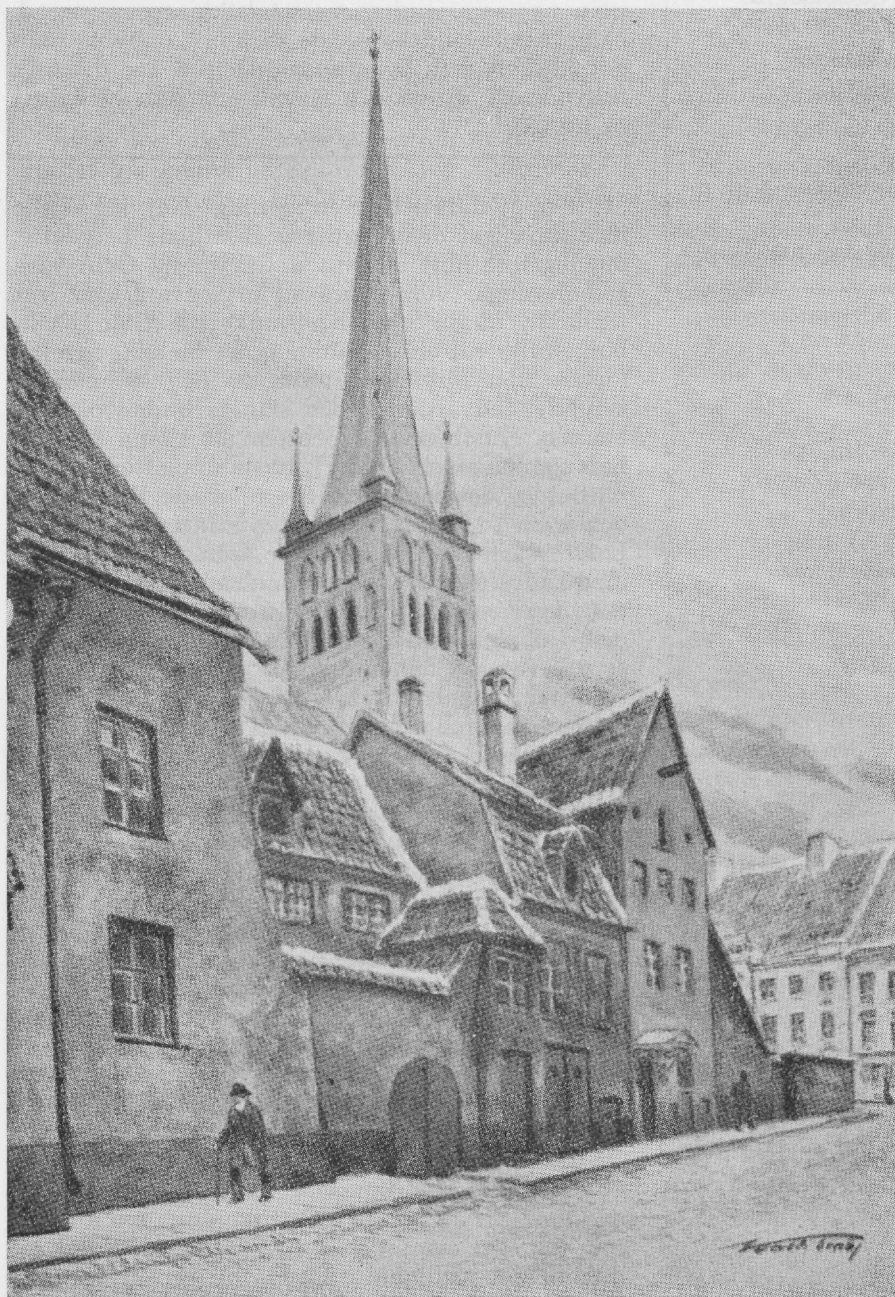

KUSTBON

Nr 4. Årgång 22

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

December 1965

*Olai kyrkan
i Reval.*

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1965 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1965 10 kr.

Annonpris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.
Dödsannonser 50 kr.

Härnösand 1965 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

— Med detta nummer följer en tidningsbilaga. —

Innehåll:

Hälsning till läsekreten	2
Höstsamkvämet	2
"Se, jag bådard eder en stor glädje" av A. Stenberg	3
Rusösvenskarnas ras av Ernst Klein	4
Harboas kåmarn av E. Nyman	7
Resa i Estland av Hans Lepp	9
Så regeras Sverige. Rec. av E. Nyman	10
Om julgranen av A. Ingelson	10
Manfred Nyman 50 år av V. Aman	11
Professor Sten Karling 60 år av E. L.	11
Olga Hallberg 70 år av L. B.	11
Familjenytt	12
Bemärkelsedagar	13
Jungfru Maria i rosegård av Viktor Rydberg	16
BYGDENS ANSIKTE: Rickul	21—28

Hälsning till läsekreten

Är det trots allt ändå inte en stor lycka, att vi kan bringa en jul- och nyårshälsning till alla estlandssvenskar, som vill ha denna hälsning? När redaktören sätter sig att forma julnumret slås han alltid av denna tanke. Ännu — och kanske allt oftare — hör man sägas: det är så roligt att få Kustbon, det är så intressant att möta alla dessa kända namn, så berikande att någon stund leva sig in i det förgångna. Så länge man hör Kustbons läsare yttra sådant, måste man ju svara ja på sin egen fråga. Man skulle också kunna fråga: var stode vi utan Kustbon? Ja, i yttre bemärkelse väl där vi står nu, det är givet, men vi skulle ha stått mycket ensamare och betydligt fattigare utan denna kontakt.

Överdriver jag, eller säger jag detta bara för

Höstsamkvämet

Svenska Odlingens Vänner's höstsamkväm ägde rum i Margaretaskolans festvåning lördagen den 13 november. Inför en fulltalig publik berättade Lars Lindström om en resa till Bibelns länder i somras. Inledningsvis gav föredragshållaren en intressant översikt över Jerusalems historia. Han tog oss sedan med till Italien, så till Grekland och slutligen över till Palestina. Föredraget beledsagades av en mycket vacker svit färgbilder från resan.

Med glädje kunde man konstatera, att nya ansikten syntes bland de församlade. Rickul kommun var som vanligt mest talrikt representerad. Från Nuckölandet var det främst enbybor och gutanäsbor, men även andra. Och så var det folk från Ormsö, Runö och Reval, alla lika glada att få träffas.

att söka ge mitt arbete en mening? Nej, jag skulle inte ha vågat dessa ord om Kustbons betydelse, om jag inte hört dem ur andras mun. Och: våra sommardagar vore svåra att organisera utan vår tidskrift, likaså våra höstsamkväm. Utan Kustbon skulle väl också minnena ha bleknat mycket fortare, det förgångna utarmats och av mången tvivlare nedvärderats och slängts undan på sopbacken. Kustbon har förutom att skapa kontakt haft som en av sina allra främsta uppgifter att visa värdet av det som varit. Detta värde ligger först och främst i den rikedom som erfarenheter skänker, i vårt fall erfarenheter från andra miljöer med andra förutsättningar, andra livsvärden. Men det ligger också i fostran till respekt för den bygd och den anda som format oss till de människor vi är, till respekt för vårt språk, till respekt för vår tradition, den tradition som ger vårt nuvarande liv en egen relief, en djupdimension.

Detta är sista numret av Kustbons tjuogoandra årgång här i Sverige. Vi behöver sannolikt flera årgångar till för att kunna fullfölja vårt verk — jag tänker även på rent konkreta företag som BYGDENS ANSIKTE och tredje bandet av En bok om Estlands svenskar, men i första hand skulle jag kanske ändå vilja uttrycka en önskan att Kustbon måtte hjälpa allt flera att rätt värdesätta våra år i den gamla bygden, att dra sig till minnes de fina drag som formade tillvaron därborta till en stor gemenskap, att komma ihåg de öden som lärde oss att se bortom dagens grähet eller stundens vinning, att väga rätt och orätt, att se med skepsis på tidens högröstade profeter.

Jul- och nyårsfirandet framstår för oss som en av de rikaste traditionerna. Inför de stora helgerna faller det sig naturligt att påminna om allt det som jag sagt ovan, och det faller sig naturligt att med denna påminnelse förena de varmaste önskingar om

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR

Red.

"SE JAG BÅDAR EDER EN STOR GLÄDJE"

LUK. 2: 10

Glädjen är något som vi människor, både stora och små, vill äga. Men hur många får inte leva sitt liv utan verklig glädje. Glädjen är ofta som en hägring: den visar sig på avstånd som om den snart vore för handen; när vi fram så har vi den tror vi. Men kommer vi dit har den åter vikit undan längre bort. Till sist blir det som bibeln säger: den rätta glädjen får vi efter döden, då skall inga missljud vara, inga tårar mera finnas.

Även den glädje vi verkligen når är flyktig och rinner oss snabbt ur händerna. Jag minns när jag som barn, som liten sexåring, började söndagsskolan. Vilken glädje! Det skulle ju bli söndagsskolfest med julklappar på julkvällen. Vi skulle få tidningen "Julkärven", karameller och pepparkakor. Hur gärna ville inte vi barn, att den snart skulle vara här, julen! Den kom så äntligen efter några månaders väntan, vi sjöng utan att kunna sitta stilla: "Ja, nu är det jul igen". Vilken glädje det var! Men glädjen rann snabbt undan, på golvet låg bara karamellpapper och nötskal.

Men det bådades en annan glädje, det skulle stunda till nyårshelg. Det gamla året skulle ut med allt gammalt, ett nytt år skulle komma i stället, medförande allt nytt och gott. Efter jul och nyår och trettondag skulle sedan snön komma med sina stora vita drivor. Vilken glädje, då vi fick springa fritt på vinterns snö! Ibland gick jag till Marsa, min födelsegård, där jag fick leka med min två år äldre kusin Anton. Jag minns att det var det året, då min fars styvfar snickrade fönsterramar till nya stugan. Vi gladde oss åt att kunna leka i hyvelspånen på golvet. Men den som hyvlade strök upp sina glasögon i pannan och lämnade sitt arbete en stund. När han kom tillbaka, kunde han inte hitta sina glasögon och blev ond på oss pojkar, för han trodde att vi hade slarvat bort dem bland hyvelspånen. Antons mor hjälpte oss att leta och snickaren själv lade sig på knä och började plocka bland spånen. När han med handen skulle torka svetten ur pannan, fick han glasögonen i näven. På så sätt kom de till rätta. Men för oss barn hade lekgädjen flytt.

Snart hägrade våren för vår väntan, våren då vi kunde plocka blommor, ja, och så sommaren, då vi fick bada i havet när vi vallade på stranden. Men vårens och sommarens glädje kom och gick, havet blev kallt, hösten kom.

När jag gick i folkskolan fick vi känna en större julglädje. Då skulle baron Taube med sin familj komma till skolan i Höbring och juldagens kväll dela ut klappar åt alla skolbarnen. En gång var vi sextiotvå, det tog lång tid att dela ut alla jul-

Hell dig, julafton

Hell dig, julafton, härliga, klara!
Då tändes ljus uti hjärta och tjäll,
lovsången ljuder från änglarnas skara,
genom århundraden hörd i kväll:
Ära vare Gud i höjden,
frid på jordene,
människorna en god vilja,
ära vare Gud!
Hell dig, julafton, härliga, klara!
Då tändes ljus uti hjärta och tjäll.

Charlotte af Tibell

klapparna, fastän flera av herrskapet var med vid utdelningen.

En större glädje ändå kände jag, när jag med de andra fick gå till julottan i Rosleps kapell och sjunga:

*Var hälsad, sköna morgonstund,
som av profeters helga mun
är oss bebådad vorden!
Du stora dag, du sälla dag,
på vilken himlens välbehag
ännu besöker jorden!
Unga sjunga
med de gamla,
sig församla
jordens böner
kring den störste av dess söner.*

Flera andra psalmer sjöng vi också, de flesta kunde dem utantill, ty de hade gått i julottan sedan barnaåren. Det var en glädje när hela församlingen på en gång lovade Herran. När jag tänker tillbaka på dessa högtider, kan jag brista i gråt. Fast det var glädje då!

Denna glädje har vi alla mist. Flyktig var den som all annan glädje. Men nu tänker jag: vi alla som har varit med om sådana glädjestunder, om vi skulle få gå in genom dörrarna till kapell och bönehus därhemma och samlas till julotta, hur skulle det kännas? Som något STORT och HELIGT skulle det kännas. Nu är det ju klart, att vi inte får gå den vägen, att vi inte får dela denna glädje med varandra. Men vi kan samlas i tacksamhet kring minnet av dessa glädjestunder, vi kan samlas till bön och lovsång inför Gud.

"Snart är den slutad vår arbetsdag, och vi fått flytta, båd' du och jag, möta de själar vi vunno här, strålande som juveler där." Då har vi funnit den rätta glädjen, den glädje som ej är en hägring allenast, utan en verklighet, en sann glädje. Med dessa ord vill jag önska alla våra läsare och vänner en God Jul.

August Stenberg

Ernst Klein

RUNÖ- SVENSKARNAS RAS

Runö gamla kyrka.

Foto G. Danell.

— Ur Svenska Dagbladet 16.4.1926. —

Som en oväntat kraftig manifestation av den svenska nationaliteten har åt de kvarlevande svenska folkspillrorna i Östersjöns östliga randstater samt i kolonien Gammalsvenskby i Sydryssland under flera århundraden här i Sverige ägnats en berättigad uppmärksamhet. I första hand riktade sig denna på bevarandet av de små befolkningsgruppernas svenska språk, höjandet av deras kulturståndpunkt till jämförlighet med den övriga svenska allmogens och värden om deras religiösa liv. Sedermera begynte man från både Finland och Sverige utnyttja de källor till kännedom om äldre svenskt mål och levnadssätt, som dessa isolerade små grupper just på grund av sin avskildhet bevarat sällsynt rena och oberörda under en period, då inom den övriga av svenskar bebodda delen av de nordiska länderna väldiga kulturella omvälvningar starkt förändrat, delvis redan utplånat den gamla egenarten. Dialektforskarna kommo här som överallt först och samlade, utöver det rent lingvistiska materialet, på sina håll även en god del traditionsstoff samt, när råd och lägenhet yppade sig, även prov på den materiella kulturen, i första hand dräkter och mera konstnärligt slöjdade föremål. Först för några år sedan, och då i samband med den tillfälliga utlandssvenska avdelningen på Göteborgsutställningen, kunde ett mera systematiskt insamlingsarbete av allmänt etnografisk art igångsättas bland svenskarna i Estlands kusttrakter, ett arbete, som sedermera fortsatts från Nordiska museet, men som hittills endast kunnat bringas till relativ fullständighet inom ett litet, begränsat område, Runö. Ännu återstår att på samma sätt i detalj genomgå de andra estlandssvenska bygderna, framför allt Wormsö och Nuckö, Odensholm och Rågöarna. Från de sistnämnda har dock genom nuvarande föreståndaren för den svenska folkhögskolan i Estland, dr Per Söderbäck, mycket värdefullt material insamlats för Nordiska museet; förhoppningar finnas också, att en noggrann genomgång

av de övriga bygderna skall kunna ske inom den närmaste framtiden i samarbete med estniska forskare.

Alldeles oberoende av de äldre, språkliga och senare etnografiska undersökningarna av de svenska folkspillrorna i Estland har emellertid redan för ett antal år sedan en finsk etnolog, professor Kaarlo Hildén i Helsingfors, funnit anledning att göra det isolerade Runöfolket till föremål för grundliga studier ur rasbiologisk synpunkt. Samma faktorer, som gjort den lilla av Rigavikens vida yta på alla håll omfattade ön till en etnografisk fyndort av enastående art, ha också gjort den lilla befolkningen till ett sällsynt givande objekt, när det gäller undersökningar rörande ras- och ärftlighetsförhållanden. Knappast någonstades i Norden, eller i Europa över huvud taget, har man i våra dagar en befolkningsgrupp, som lever under så inblandningsfria förhållanden. Runöfolket är sedan sekler praktiskt taget ett folk för sig. Det främmande blod, som kommer in i stammen, är till kvantiteten lika lätt kontrollerat som till härstamningen; det synes f. ö. först ha varit under de tre senaste generationerna, som Runöborna i någon större utsträckning "importerat" hustrur — och i ett par fall män — från främmande ort, och denna import har, med ytterst få undantag, skett från de andra estlandssvenska socknarna. Något annat slags inflyttning av utsocknes har icke ägt rum, om man bortser från prästgårdens växlande innehavare, vilka dock endast i ett fall givit upphov till blodblandning med befolkningen. Det ytterligt begränsade antalet främmande besökare på ön och de där rådande sociala och moraliska förhållandena ha gjort, att den okontrollerbara blodblandningen, som på många håll spelat en utomordentligt stor roll (t. ex. bland öbefolkningen i Söderhavet sedan 1700-talets slut), här kan praktiskt taget uteslutas. (Undantag: en eller möjligen två födelser under senaste krigstiden.)

Runöbor. — Litografi av Schlichting.

Foto Nordiska museet.

En befolkning med så enhetlig och kontrollerbar sammansättning är ett rent fynd för rasbiologen, och det är sålunda ingalunda att undra över, att de observationer, som prof. Hildén kunde göra under sitt uppehåll på Runö, givit honom ett värdefullt stoff till åtskilliga specialstudier rörande de ännu så ytterligt dunkla, men också ytterligt intressanta vägar, på vilka fysiska egenskaper gå i arv hos människan. Ett flertal avhandlingar, grundade på hans undersökningar av Runöborna, ha också under de senare åren sett dagen, vilkas innehåll dock endast kan värdesättas av fackmännen.

Nu senast (1926) har han emellertid offentliggjort en avhandling, som, åtminstone vad de bärande fakta och slutledningarna beträffar, har ett allmännare intresse. Här har han nämligen sammanställt sina olika mätningar av Runöbornas antropologiska egenskaper i syfte att utröna, till vilken eller vilka raser den nuvarande öbefolkningen skall räknas. Då dess obestridda svenska nationalitet är ett faktum, omkring vilket ett så stort och allmänt intresse samlat sig, bör det också vara av vikt att se, huru de två så ofta (och med så sorgligt resultat) förväxlade begreppen *ras* och *nationalitet* i detta relativt väl kontrollerbara fall förhålla sig till varandra.

Det material, med vilket Hildén arbetat, omfattar 230—240 personer, omkring 85 procent av hela öns befolkning. Mätningar ha utförts rörande kroppsstorlek, huvudets dimensioner, förhållandet mellan huvudets längd—bredd, längd—höjd och bredd—höjd, ansiktets dimensioner och proportioner samt näsans dimensioner, form och proportioner samt färgen på hår och ögon. Det är sålunda, i motsats till vad som brukades i antropologiens barndom och vad som ännu i populärmedvetandet anses vara det rätta, icke blott kropps höjd, färg och skallens längd—bredd-index (lång- och kortskallighet), utan dessutom en hel

rad andra kriterier, som tagits i betraktande. Den samvetsgranne författaren påpekar trots detta själv, att flera synpunkter, som numera vid motsvarande undersökningar beaktas, av honom ej medtagits.

Betecknande för den moderna antropologiska metod, som vi möta i Hildéns arbete, är dessutom, att han icke nöjer sig med att hopsommara sina rön i enkla medeltal. Först och främst sammanföras manliga individer för sig, kvinnliga för sig, emedan de sexuella differenserna äro betydande nog att, om de förbises, snedvrider resultatet och framkalla högst vilseledande slutsatser. Även till åldern har i alla tillämpliga fall, d. v. s. då, såsom naturligtvis i fråga om huvudformen och färgförhållandena, tillbörlig hänsyn tagits och materialet fördelats i grupper efter sitt reella sammanhang. Slutligen utarbetar författaren i varje särskilt fall kurvor, som angiva, med vilken frekvens de olika fenomenen yppa sig, t. ex. huru många individers skalleindex kan uttryckas med 73, 74, 75 etc. Härvid får man icke blott, såsom vid uträknad av medeltalet, veta något vagt om, vad som kan anses vara det normala. Tvärtom visar det sig, att aritmetiska mediet ofta ligger i en vågdal på kurvan och sålunda icke alls är det vanligast förekommande förhållandet. I stället visa dessa kurvor i allmänhet konturen av en bergskedja med tvenne utpräglade toppar, en på var sida om medeltalet och båda i stort sett lika vanliga. Det betyder att i stort sett två former av skallar, ansikten, näsor, två olika kroppslängder, en större och en mindre, o. s. v. äro vanliga på Runö, medan ett antal mindre former, längder etc. äro mindre vanliga eller sällsynta.

För att belysa detta förhållande och samtidigt ge en bild av Runöbornas fysik kunna lämpligen några resultat av olika kriterier citeras. Vad då först längden beträffar, visar den hos männen två utpräglade toppar, den ena mellan 168—170 cm., den andra mellan 176—178 cm. Sistnämnda grupp

Runöbor på väg att hämta hö.

Foto G. Danell.

visar en alldeles ovanlig reslighet, vilken naturligtvis gör, att medellängden blir mycket ansenlig.

Skallens längd—breddförhållande (siffran uttrycker bredden som del av längden, om denna anges med 100) visar samma tvåtoppighet. Hos männen är en kraftig höjning märkbar vid 78—79, en annan vid 80—81, alltså en mera långskallig (bredden mindre) och en mera kortskaallig (bredden större) typ.

Samma tvåtoppighet framträder också i fråga om flera andra kriterier, t. ex. huvudets längd—höjindex och längd—breddindex. Näsona äro mycket varierande i formen, genomsnittligt ganska stora och höga, men två tydliga typer äro vanligast, en relativt smal och en tämligen bred.

Däremot visa färgförhållandena en märklig enhetlighet. 70 proc. av de fullvuxna äro vad håret beträffar ljusa, därav 15 proc. ljusa och 63 proc. cendré. Brunt hår ha 15 proc. och svart endast 5 proc. Ögonfärgen fördelar sig så, att 62 proc. ha blå, 5,1 proc. grå, 30,3 proc. melerade och 2,6 proc. bruna ögon. Resultatet av sammanställningen av de kombinationer, i vilka ögon- och hårfärg förekomma, blir i över hälften av alla fall en rent blond typ, endast i 3,6 proc. av fallen brunett typ och i övriga fall, c:a 40 proc., en blandad typ.

De slutsatser, prof. Hildén drager av dessa förhållanden, äro följande: Runös nuvarande befolkning är i huvudsak sammansatt av två typer med ganska utpräglad skillnad i fråga om kroppslängd, huvudform, ansikte och näsa, men utan större skillnad i fråga om pigmenteringen. Med ledning av de regelbundet återkommande "topparna" i kurvorna och vad som genom undersökningar blivit känt om den nordiska och den ostbaltiska (finsk-estniska) befolkningens antropologi kommer författaren till den slutsatsen, att Runöbefolkningen i huvudsak uppstått genom en blandning av nordiska och ostbaltiska raselement. I betraktande av bosättningsens historia kunde man,

säger författaren, kanske med ännu större rätt tala om en *infiltration av det ostbaltiska elementet i en nordisk befolkning*.

Varifrån denna befolkning kommit, kan rasbiologien icke avgöra och författaren vågar ej heller något påstående i detta avseende utan hänvisar i stället till historien och traditionen samt till de resultat till vilka den etnografiska undersökning, som undertecknad utfört, kunnat leda. Dessa källor peka på Sverige som utgångspunkt för de nordiska raselement som befolkat ön, ett och annat kunde t. o. m. tyda på Gotland. Vad det ostbaltiska elementet beträffar är det, kan jag tillägga, snarast Ösel, möjligen i äldre tid Kurlands kust, som fått bestå folkmaterialiet. Befolkningen har här utgjorts av mer eller mindre renrasiga ester (resp. liver, ett närbesläktat folk).

Författaren påpekar, att Runöbornas blandras-karaktär ingalunda är ägnad att förvåna, då icke ens de två huvudkomponenter, av vilka den sammansatts, under den tid som ön varit befolkad varit i rashänseende oblandade.

Från svensk synpunkt torde prof. Hildéns slutsatser, vilka f. ö. stämma utmärkt med de språkliga och kulturhistoriska fakta, icke vara ägnade att på något sätt flytta Runöborna längre bort eller låta deras svenskhet framträda såsom förminskad. En gränsbefolkning är aldrig, icke ens om den bor på en liten ö i havet, "rasren". Men dess nationalitet kan icke desto mindre vara lika klart utpräglad som om den vore upp vuxen mitt i nationens rascentrum. Fasthållandet vid svensk språk, svensk rättsuppfattning, svensk sed och svenskt nationalmedvetande under århundraden av biologisk, kulturell och politisk avskildhet från moderlandet visar, att Runöborna äro svenskar, vad blod som än blandats i deras ådror. Rasen är endast en av de betingelser, som medverka till bildandet av nationalitet, och kanske icke ens den viktigaste.

Elmar Nyman

HARBOAS KÅMARN

Här sitor Noka kästarn — ga Niman — tolemod som sterst dajln främ hantiens skolbåna minas n. Bekor tift n om å ajn bok — he sior ut te vara ajn opa tisk om kärkeväsande — håldor n här e fammen tå en sköld skva mitt öte optåvama-schena.

Harboas kāmarn var äitt lihlet rum brajver skolstue. Frām tusand nihundra tjuenfjör tå Kästars skola e Noka blaj eveferd te Bishom hove sto dor vintor-tien säss-säckjar håldor töflar håldor noa ana kram e Harboas kāmarn. Somar-tien brukar noen äiskes sova mä netre tär.

Hankfäre häitt sja he rume *Harboas* kāmarn? He fälke som är frām Noka-sia å nö är e fämte-säksteårsaldorn heldor äldre vajt no än e var e han kāmarn som harbobåna lo mä netre tå dom gingo e Kästars skola. Skola bärjast han tien änt färe mitt e åktobor (gamol stiln) å sluta gåle ajn viko färe Santerja. He var önde han värst tien opa äre som båna gingo e skola. Harboa — frām Stor-Harga å Lihl-Harga — å melat Höklippse, had langt hajm. Mång gånger var flövatne ver Mellavae så höft än ingen könd gå te fots, vattne könd koma opp te vagonstea. Å kallt var e te gå eve hlete. Å ve sko sja änt grall språk ått e tå snjoen pitsa e ansifte! Tärfare mot harboa teklast bli te nåtarbos ver Kästarsa frām måndan te fridan. Bara gutaboa färstās å bishome å långhålmse å åilmeboa å kolaboa å hosbiggja gingo håtes da hajm.

E skola gikk dor träte-fjörete bån. Frām tåm blevo ti-fämte stikke te nåtarbos. Alla sköld rimas öte han sa lihl kāmarn. Opa boar siana var dor trä loar oppsatt. Opa ara sia, hånn mot kästarns soakāmarn, lo flickkana å opa hånn sia som var mot skolfårsta-sia lo påjka. He är äitt öndor hålamod tåm rimst tär. Loa könd vara kanske sa brajor som än basta-loa å äitt par-tri fot frāmåraror. Båna fingo hajmfrām tåva bosskåddar mäse tå skola bärjast. Bara he to änt långan ti fårfor kådda gärm allt braskase gingo såndor å bose kam ut. Mä mårja könd e tärfare si ut som e bosslavo e Harboas kāmarn. Hös e änt damba å loftast! Tär könd mä melat träff än noat bån gjord önde mä netre å tå tarvast kåddn feras ut opa väras mä daen. Noat mot mä vara rädd mä näte te gå te utgåfläkken — tråkkat å stimmande morft som e jamt var. Änt var dor inga un e kāmarn — bara

he tarvast änt håldor. Var skolstu-un gutt ajlda kam dor varmar in tärfrām å ales båsa e no frām båna sålv.

Håla ot sja tåm båna som änt håtes da könd gå hajm baket skola? He klart, änt var e som nöfærtien tå skolbåna bara håva te sätjas te borde mä gålekoka feda. Ta gal (färäldre) kom mä måndan om måren mä båna te skola — he var vanletvis kord häm som sköld skjus — å had tå fedakram mäse å he sköld række te fridan tå dom åtor häntast. E skolfåsta ladst sja sörbreena, kakobreskakona, sörmålkstinnale, fiskbittana å smärkarpana opa hillana. Noart fikk mä ara gånge lite koka boskaskätt heldor färkätt mäse, bara sällan svinkätt å teklast heldor inga smer. Itafläkken var e skolstue opa skolbänkja. Änt had dor ingen taldrikar — noen könd håva lär disk —, gaflar var dor änt håldor. Bara bläkke kårter som man saop ör mot alla håva. Lekniv tarvast mä te skära bre mä å te skära å huena mä frām sör strämngja. Ja, he blaj tri gånger e daen te håll söra målk ör tinnale håldor te tåva vattn ör vatoämbarte som jamt sto e skolstukrobba, te tåva fisken e ara hånde å bräss-skiva e ara å te bit å. He var nästan allandes kålda feda. Nora gång könd flickkana mä kojld mä kok nora varma töfol e Kästars keka.

Värst var e färe harbobåna mä mårja. Tå fingo dom änt lige e freen å änt heldor ita e freen. Gåle färe klokka sju vor gutaboa tär, somol had ärand, sterst dajln kam opa kjosot harboa. He drajd änt lenge fårfor kri var löst å bräskantar å fiskstärter å fiskmålk bärja hagol e skolstue. Melat könd mä tintpåtta tåvas som tällogg. Tå sja dänn blaj allta storor kam kästarsamma ut å sköld måkol fre. Hålt e änt mä bödjās könd a tåva groloka håldor ongsfårken frām skolstu-un å bärja bläft mä. Bara melat könd tårasfälke vara e näiggården å tå mot kästarn sålvor koma ut. Var n riftet opptrita könd n koma ut-skärandor e bar inabiksana, dro ajn fårrisk ör riskårven å bärja geva e rokan. "Håla svinat håva ne hit så timblet", könd n ravol å gutaboa. "Ingen kristna säl vill opp så timblet

Öte hisa rae — Kästarsa — håldst e skol ända te 1924. Skolstufäröse är he te vins-tor å finstorna brajver he (få stikke mä säx rutar) ära opa skolstue. Harboas kãmarn var opa norda-sia å sins änt opa bilde. Kästarns rumena ära te hegor om keksfäröse. No vor båna rüt så gammol tå dom bärja gå e skola, bara så gammol vor dom änt som sterst dajln frãm he fälke som står frafäre stua. Häldor trod noen he?

bara ne sko koma hit opa brask mä harboa. Fräst än ne koma frãmåraror å ut ör skolstue!" Tå en sja had skolstue tom båsa könd e tär si ut som äitt aplagor: boss å gamol sokkar utstrajd ringom hajle gålve, mella å opa skolbänkja nerspiltt mä sörmålksklimpar, fisklåka å tint, vatoämbarte omholvd! Bara te klokka ått tå skola bärjast sköld allt vara e åneng.

Håtes måre mot skolstu-un ajldas å skolstugålve sopas. Påjka had äildskord å flickana sopkord. Ve å riskärvar fingo bånas färäldre ker te Kästarsa å flickana had sålvar lökastar mäse. Te ajld skolstue var änt let. Veen könd vara våtor, porkhalka bort-tappast, inga nävor te gära opp ajld mä, un fulldor mä ask å kårstajn könd vara o sopa. He könd mä vara såss än ga siforn änt rerst ör fläkken å tå kam rajken in å he bärja os. Melat könd noat bån håva sokkar å hankol opa tårkas lad e un, å tå blaje sja rätavis mä rajk å loft. Om no gålvena håtes måre sopast tappast änt trækken tärmä. Skolfärös- å färsta- å skolstugålvena vas-kast änt maer än te stor hälgana å tå var e änt båna som vaska. He var bis kord å äldre mänskjar som skålpa eve dom. Korda gikk milla bia.

Skolstue var änt stor. Å träte-fjörete bån sköld rimas tär. E håtes bäink satt dor fäm bån, flickana färe se, påjka färe se. Opa väigge var stor tafoln å äitt par fjörkantat kart å frafäre katedorn hengd dor ajn stora petroleumslamp önde take. Eitt skåp sto brajver katedorn e krobba. Skola bärjast mä sång å ben. Tärbaket var dor färst hulåsas ör katekesa häldor ör skolboke. Baket skolbokslåsas tå e bärja bli ljusa var dor räkons-tund, risk, geografi, ortografi, kalegrafi å sjongstund. Båna had grefoltaflar mäse, bara tåm had äiskes häftar å tint mä. Råkon å skriv fingo dom mä gära opa stor tafoln mä klit. Kästarn mot all-andes håld skol opa tri språk — svänsk, risk å äist. Tå tå Palmbärjs flickana gingo fikk en håld tel mä tisk mä å sja noka svänska var sja fämt språke! Sjong-stundana vor sja riftet tokatar. Tå sköld äist å svänsk båna sjong e hop ätt sa lim-ninge bara mä oleka order. Gutaboa gjord äiskes

narr å harboas sjongande å sa än e vurra värre än Kälsko brämse. Melat sa mä Kästarn än e lit som e homolboe. Bara risk sångar sköld all båna färstas sjong ätt sa ordena. Särskeld viftet var e mä risk nationalsången — Bochetsarjahrani.

Ja, hlekavis gick e opa frãm ätt te tri-tien, frãm måndan te fridan. Mä laodare had skolmäistorn äindasbåna å melat mäntesbåna. Kästarn som håtes da sköld vara öte he mörboe — han had jo lärbåna mä mång vikor e åre å tär var dor mä stor dratsar — tift no än e var äitt hundaliv. Inga ro mä daen, å koildena sjösast e e Harboas kãmarn te halv nåte. Värst var e mä löftn e skolstue. Tär var sja no fäm minutars millastund baket håtes stund tå löftruta gjorst laos, båra håla hälft he. Snart var löftn åtor så tjåkkor än dö könd skära mä tolknin. Middasstunde var läingre å tå to harboa åtor fram sin bittar å tinnaler å tjar båna sin bräss-skivar. Vattn var dor fripärest te sup ver. Tå blække kårtle var bårt drakkst e om brädde ör drikksvatoämbarte.

Tär färstär ingen hös e könd gå mä tolehlas skol å än e könd bli fälk å tåm som gingo tär. Han som had läsalust lärd se både risk och svänsk å råkon å skriv mä. Bara tär var mä mångat bån som änt had lust å änt häldor had läsa-hu. Håla tokat sköld dö gära mä tåm. Färe dom sålv var e äitt lika. Tåm gingo sin tri årer tär å såss var e gjord. Bara niamod var e mä skolmäistorn. Han had håtes år te fruft färe risk inspektorn. Å han var änt te lajke mä. Träffa en opa tole bån som änt könd läsa risk häldor råkon opa stor tafoln könd n gära skolmäistorn laosor opa fläkken. Inspektorn bruka vanletvis koma baket tråttand lada, bara daen visst färstas ingen. Tå tå en var te väntandor var kästarn orolendor. Kästars-mamma mot håtes da karaolet om dor änt kam noen frãm prästgård-sia som könd vara inspek-torn. Hån sköld mång gångar e daen ut te reen-dan å lias om dor änt herst dänn frãm korelar å om dor änt sonst noan ajke mä spolhlea. Inspek-torn bruka äiskes tåva forman frãm Håsol.

(Forts. s. 9)

RICKUL

av Edvin Lagmau

Strandkonturen visar en svag inbuktning, innan den skjuter ut i den vassa spets, som skiljer Finska viken och Östersjön åt. Längst in i denna bukt går kommunens gräns ut till havet. I öster ligger estnisk bygd bortom skogarna, på udden i väster ligger Rickuls nordligaste by, Spithamn. Utanför i havet svävar en mörkare blå strimma på det blå havet: det är Odensholm. Men från Spithamn stupar strandlinjen brant mot söder, smyger väster om udden in i Derhamn, genom en smal ränna mellan Storudden eller Derhamnudden och Härmasgrund ned mot Roslep, Ölbäck, Paj, Rickul och Lukslaggen och kröker sig i Harboviken. Där börjar Nuckölandet. Över den smala, flacka strandremsan försvinner Rickul kommuns gräns förbi Gränskrogen in i skogarna i öster, vänder i de vida sank- och lövängsmarkerna mot norr och styr åter mot bukten däruppe mellan Neve- och Spithamnuddarna.

Havet ligger där, vårhavet, sommarhavet, hösthavet, vinterhavet. Solen ligger på. Det glittrar. Inne vid stranden klart, genomskinligt, sakta fräsande över kiselstenarna. Längre ut mörknar det i grönt över den vita, räfflade sandbottnen. Så plötsligt når ögat en skarp skiljelinje; det gröna blir djupblått. Där sjunker "sandorna" ut mot djupet. Åt väster och öster drar sandstrandens vita linje. Sanden silar ren och mjuk mellan tårna, vinden viskar i strandrågen. Bakom står tallarna högt uppe på den branta dynryggen. Sanden har runnit undan på somliga ställen och tallrötterna pekar ut över kanten, ut mot havet. Där strandlinjen i väster kröker sig mot norr, höjer sig en moränås, längst upp prydd med väderkvarnar. På åsens strandsida klättrar byns hus upp, grå i vinterskymningen men med inströdda färgklickar i sommarsolens ljus, bland gröna humlegårdar och maskrosgula plättar i slänten.

Kring udden morlar dyningen sin ständiga sång över kalkstenshällarna och den stora, farliga Uddflutan, ett flyttblock i vattenlinjen strax utanför. Det kan vara en tung, långsam hävning under en oljigt blank yta med sommarkvällens solstrimma

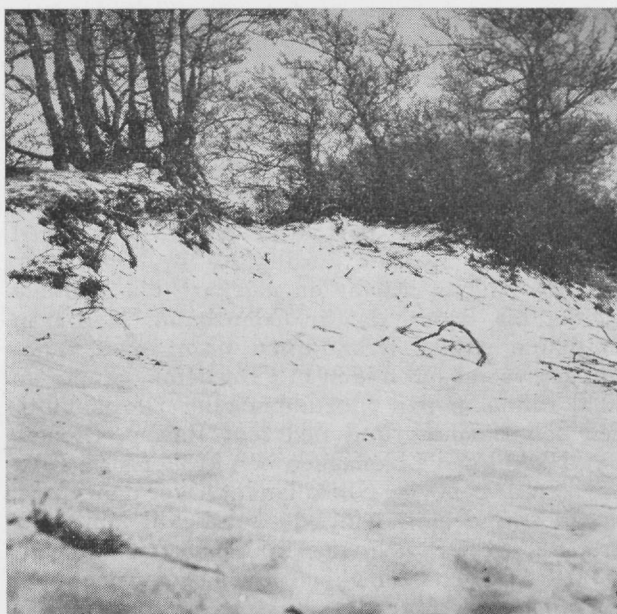
från nordväst eller sommarnattens blekskimrande horisont bortom Odensholm, det kan vara vårens dis över vaggande isflak med alfågeln rop i den förväntansfulla luften, men det kan också vara höstens stormar, som kokar dånande skum över de farliga reven och ekar genom skogen på det smala näset.

Ljum augustinatt. Notbåtarna glider i skymningen över sandorna, tecknas mot den uppgående solen. Morgon. Båtarna ros in till stranden, de tunga redskapen hänges på tork, fångsten rullar längs den smala kalkvita vägen genom skogarna in åt landet. Höstkväll. Näten hallas med glattslipade kalkstenar, seglas ut till fångstplatserna. Grå höstmorgon. Den glittrande skarpsillsfångsten skakas ur näten på stranden, saltas ned eller rullar bort på kalkvit väg genom skogarna. Vårkväll, vörnatt. Ute i bukten ligger några skonare lojt ryckande i ankarkättingen. Nästa morgon börjar lastningen: snabbt, ihärdigt, utan avbrott far små båtar mellan stranden och skutorna därute. Och innan nästa kväll sjunker över byn och havet, går skutorna under segel och sticker ut.

På stranden inne i Derhamn reser sig spantverket till nya skonare på stapelbädden. Därifrån ljuder hammarslag och sågsurr. Bordläggningen växer högre och högre, masterna reses, och en dag glider skutan på sin släde ned över strandkanten, tar vatten, reser sig mot Storuddens kontur och jagar en skönhetsrysnig genom åskådaren. Och på stranden sitter man sedan kring eldar i kvällen, dricker öl, äter saltad flundra och bröd och sjunger och glappar. Men vi rundar udden och fortsätter mot *Va vike* under Roslep. Vattnets rörelser och skiftningar är oändligt många över strandstenarna, dessa tallösa flyttblock i vattnet från Derhamnudden bort mot Stenbor. Hela vägen har vi sanddyner och tallskog på vänster hand, ända tills vi kommer till södra delen av kuststräckningen. Där glider stranden in i en vik bakom en holme, *Hosgronn*, och i denna vik mynnar Rickulån. Det är gräsvall nästan ända ned till

”Havet ligger där, vårhavet, sommarhavet, höst-havet, vinterhavet. Solen ligger på. Det glittrar. Inne vid stranden klart, genomskinligt, sakta frasande över kiselstenarna. Längre ut mörknar det i grönt över den vita räfflade sandbottenen.”

”Och i de fuktiga sänkorna står de ljusa björkarna alldeles innanför dynerna, alarna har egendomligt nog klättrat upp på dynernas torraste krön.”

strandkanten här, men med Luksstranden börjar den flacka ödsligheten, och då skymtar vi strax en flotta av skonare som ligger för ankar i Harboviken, tecknande sig mot den höga kulle på Nuckölandet, där byn Harga ligger.

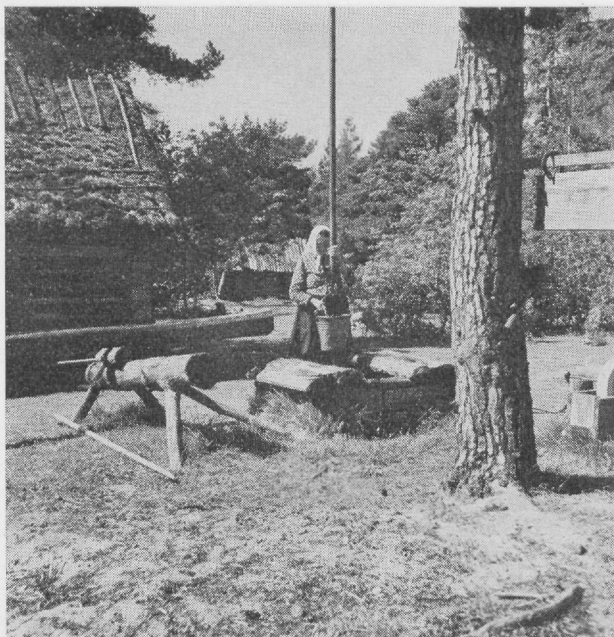
Men stranden innanför sandbrämet — där förnimmes sommarens dofter i utsökta blandningar. Där är stora tuvor av timjan, här eller där en låg gulmåra, käringtand, blodrot, silverfingerört. Solen gassar på tallskogen, på granskogen; de färska kottarna, trädstammarna, barren på marken, allt andas. Och i de fuktiga sänkorna står de ljusa björkarna alldeles innanför dynerna, alarna har egendomligt nog klättrat upp på dynernas torraste krön. Lövskogen bär i sig minnet av vårens dofter, när rönnen stod vit i kanten av Storsvedskärret, när den smala udden prunkade av gullviva och majviva och åkerrenarna lyste av maskros, där gödselvagnen rullade fram. Snötäcket hade knappast hunnit smälta undan förrän backsipporna — *strånsklockana* — tittade upp och

öppnade sina kronblad, silverulliga utanpå, bleklila och gula inuti. Sedan hade stranden vajat av flimrande hår, när blomningen var över.

Vi vandrar genom byarna, bygden inbjuder. Från Nuckölandet eller från Sutlep i söder kommer vi till Gränskrogen. Framför oss ligger Luksstranden, flack, öppen terräng drar upp mot skogsbrynet, som här är långt från vattnet. Där är Lukslagge, sydligaste byn. Men tar vi av åt höger, kommer vi förbi Ärtsved — skalden *Ätsve-Mats* hem — till Gambyn inne i skogarna. Lukslagge är öppet med hus spridda över stranden, utsatt för de salta havsvindarna, Gambyn trycker tätt sammangyttrat i sin ensamhet. Ännu längre in i skogarna ligger svenskbygdens utpost Der skon mellan Borkullmossen och Sändorkärret. Här är ensligt, snöigt och sagoaktigt på vintern men blommande och grönskande på sommaren.

Men vi dras tillbaka till stranden. Genom en lång björkallé kommer vi till Rickul herrgård — *Rikul hove* — med mangårdslängan inbäddad i

”Tallmon börjar vid Paj, den glesa skogen med raka tallar och lingonris. Här tappar man ögonkontakten med havet, men man hör hela tiden det mäktiga dånet från vattnet bortom skogen.”

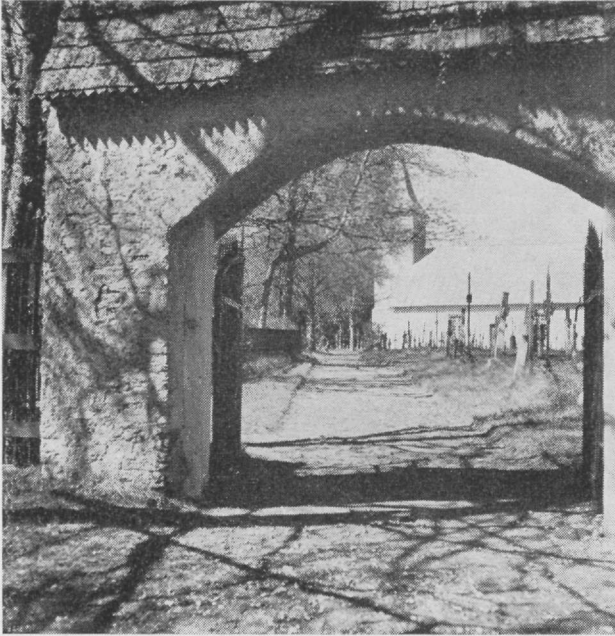
”Men från Spithamn stupar strandlinjen brant mot söder, smyger väster om udden in i Derhamn, mellan Storudden eller Derhamnudden och Härmasgrund genom en smal ränna ned mot Roslep.”

en gammal vildvuxen park. På herrgårdens forna ägor ligger byarna Söderby och Norrby. De gamla minns mycket om slit och hårda dagar på herrgården, men de minns också hur *Rikol herrn* på julafton for med godsaker till söndagsskolbarnen i Höbring.

Det kalkvita vägbandet grenar sig strax norr om herrgården, när vi passerat bron över *Rikol åe*. Tar vi åt höger kommer vi till Reval tio mil österut. Men svenskbygden sträcker sig inte långt i den riktningen. Vägen slingrar mellan gårdsgårdarna genom susande lövängar till Höbring, byn däruppe på den höga brinken, med utsikt över skogar och ängar ned mot havet. Det är mycket sand här bland de spridda gårdarna, men storskogen står tät öster om byn och det är villande marker kring den sista gården, *Källskoå*, i kanten på det stora sankta lövskogsområdet *Källskogen*, som fortsätter i norra Rickuls ängsmarker upp mot *Spitam träske* och avvattnas i havet genom *Spitamb åe*.

Över *Bränd moen* och *Rosta moen* kommer vi till Rosta, det gamla Rosendal, men till höger inne i skogarna lämnar vi gårdarna Prosta och Gränkul. Rosta ligger tätt inpå nästa by, Ölbäck, och när vi hinner dit är vi åter ute vid stora landsvägen. Vi hade tagit av i den lilla byn Rickul — bara några gårdar, som nu bär det namn som en gång var den största byns, innan herrgården tog markerna. Vid stranden ligger där också Havresved och Paj, en ung och en gammal by. Tallmon börjar vid Paj, den glesa skogen med raka tallar och lingonris. Här tappar man ögonkontakten med havet, men man hör hela tiden det mäktiga dånet från vattnet bortom skogen, i *Sips vike*. Och så är vi framme vid vägkorset, där den lilla skogsvägen från Rosta möter landsvägen. Just där är kommunen Rickuls centrum, där står kommunalstugan — *rätshuse*.

Byn Ölbäck ligger spridd på och runt *Älbes hlete*, och genom byn flyter en alskogskantad bäck, den bäck som givit byn dess namn (*Äl-*

”Nu ser vi i fonden Rosleps kapell. Björkarna står vackert gröna på gräsplanen framför muren, lövet ramar in porten, en grusad gång skymtar därinnanför.”

När Oden en gång var ute på vandring tömde han sanden ur sin sko utanför Spithamns udde. Det blev Odensholm. — Där leder en smal väg bort över heden mot kapellet, Jesu kapell.

bäcken). Nu ser vi i fonden Rosleps kapell, som ligger på gränsen mellan byarna Ölbäck, Roslep och Bergsby, och strax framför kapellet den gamla krogen, som dock inte varit i bruk på många decennier. Björkarna står så vackert gröna på gräsplanen framför muren, lövet ramar in porten, en grusad gång skymtar därinnanför. Det är den bild man minns lättast. Men det var också vintermörker, med svagt glimtande ljus i julotta och nyårsbön och tunga vita grenar hängande över den smala slädvägen genom *Kappol moen*.

I *Kappol kroen* finns handelsboden. Där köar man inte. Där säger man: *gär tö sia fårst titt å, ja har änt inga bråtet*. Gubbarna resonerar, köpmannen skämtar och framkallar omväxlande förvirring och skratt med någon ”sannfärdig” historia. Och arbete och händelser avhandlas.

— Ha ne e Spitam sia gåle bärja göra hai?

— Äj-jah, ve bärja gåle färe mittsoman.

— Ja-ja, ne få bäre timble än ne sko li mäi e. Fägga må ja stick te sjos, tå tingst arbete bärjas.

— Ne skuld ha sitt Martnsn måndast om måren. Han had vare opa kaff å var så sent blue mä haimkoma än en änt lai tvåva socker å skuar opa se, å såss gick en å ård mä stor brun svartskua opa fota såss än muld vaipana sto om en.

— Nå, Kristian, hus var e vårastgal raisa e Hälsing? Fingo ne tuflana sålt?

— Nå esket, finne väx sålvor båra svintuflar håla.

— — —

Kapellmon passeras på en kvart och vi befinner oss i Bergsby. På gårdsplanen vid Bibra står den ensamma gamla tallen kvar och till höger ligger missionshuset rött och fint mellan tallstammarna. Det är lite öppnare och ljusare kring skolan på vänster hand. En avtagsväg kommer från sko-

”På stranden inne i Derhamn reser sig spantverket till nya skonare på stapelbädden. Bordläggningen växer högre och högre, masterna reses, och en dag glider skutan på sin släde ned över strandkanten.”

Ännu på adertonhundralet gick man klädd i färgglad folkdräkt med brokiga kjolar och höga huvudbonader.
— Litografi av Schlichting.

garna på höger hand, från Prosta och Gränkul. På denna smala stig flängde man som barn, när man skulle ta kortaste vägen till Höbring. Strax är vi så framme i centrum av Bergsby. Många hus ligger här tätt tryckta till varandra vid en trång gata, men byn tänjes på längden längs vägen, och vi går och går. Till vänster nedanför ser vi Roslep, kommunens största by, spridd över ett stort område innanför ett skogsbräm mot havet. Den byn verkar burgen, målad och fin. Där bor män som seglar och förtjänar en extra slant, som tar saker med sig hem, som gör stugorna fina.

Nu lämnar vi Bergsby, passerar Korset, där Roslepbarnas väg till ängsmarkerna skär vår kosa, och kommer ut på de stora moarna, *Entåka moen* och *Nisve moen*, för att slutligen hamna vid ”världens ände”, i Spithamn. Spithamn är en tätt sam-

manpackad husklunga på östra strandslutningen, med grå uthuslängor mot den trånga gatan men med en och annan färgklick innanför. Det är lönnar och aspar och vildvuxna trädgårdar — *bärgårdar* — och det är gräskanter längs bygatan. Sandstranden ligger vit nedanför, havet blånar. Och i luften ligger ständigt det mäktiga suset från Östersjön och Finska viken, från brotten ute vid udden. Två gårdar ligger långt avsides från husklungan. Följer man den smala stigen över mon österut kommer man till det gamla skogvaktarbostället *Vada*. Det ligger bortom Spithamnån i kanten av Träsket, ensamt och ensligt, inte långt från gränsen mot Naiva, den estniska grannkommunen med närmaste byn Päraküla. Nere vid åns mynning bor Åpojarna, ett par gamla ungarlar, som sätter ut mjärdar och ljustrar gädda i ån. Härifrån har vi denna vida utsikt med ändlöst hav och mils-

”Spithamn är en tätt sammanpackad husklunga på östra strandslutningen, med grå uthuslängor mot gatan men med en och annan färgklick innanför. I luften ligger ständigt det mäktiga suset från Östersjön och Finska viken.”

”Det stora sankta lövskogsområdet Källskogen fortsätter i norra Rickuls ängsmarker upp mot Spitam träske och avvattnas i havet genom Spitamb äe.”

vida sandstränder, strandråg och tallskog. Men passerar vi udden kommer vi till en annan gård, inte lika långt från byn. Den ligger i skogsbrynet, i skydd av höga träd, med åkrarna och Berget och väderkvarnarna framför. Går jag ned till stranden här, är jag vid Östersjön, de andra byborna ser vattnet i Finska viken. Här på västsidan går havet in i en skyddad vik. Det är Derhamn. Där finns alla mina vackraste minnen, där vilar min tanke i okomplicerad frid.

När Oden en gång var ute på vandring tömde han sanden ur sin sko utanför Spithamns udde. Det blev en holme, och holmen bär Odens namn — fast bara i mera officiella sammanhang, annars är det helt enkelt Holmen eller Backan. Men förr lär man också ha sagt Otsholm. Vi tar motorbåt

över från Spithamn och korsar Sundet på någon timme. Odensholm är ett sommarminne: mjukt buktande grusåsar med försynta färgskiftningar, örter på marken, krypande enar, flyttblock, vattensamlingar. Och soldaller över marken. En smal vit väg över heden, bort mot kapellet, Jesu kapell, en gammal rönn, i bakgrunden långt bort byns låga hus och längst ut den tvärrandiga fyren på den höga kalkstensbrinken. Under Askom ligger fiskebåtarna, också i stora hamnen och vid Pållandet är det båtar, de större för ankar. På denna vindpinade holme bor de sedan medeltiden. De lever i sin bygemenskap, med sin särprägel, sin ryktbara renlighet, sin berömda rökta torsk. Och det var som att få storfrämmande, nästan från ett annat land, när de kom över till ”stora landet”.

”Hela vägen har vi sanddyner och tallskog på vänster hand, ända tills vi kommer till södra delen av kuststräckningen. Där glider stranden in i en vik. Det är gräsvall ned till strandkanten här, men med Luksstranden börjar den flacka ödsligheten.”

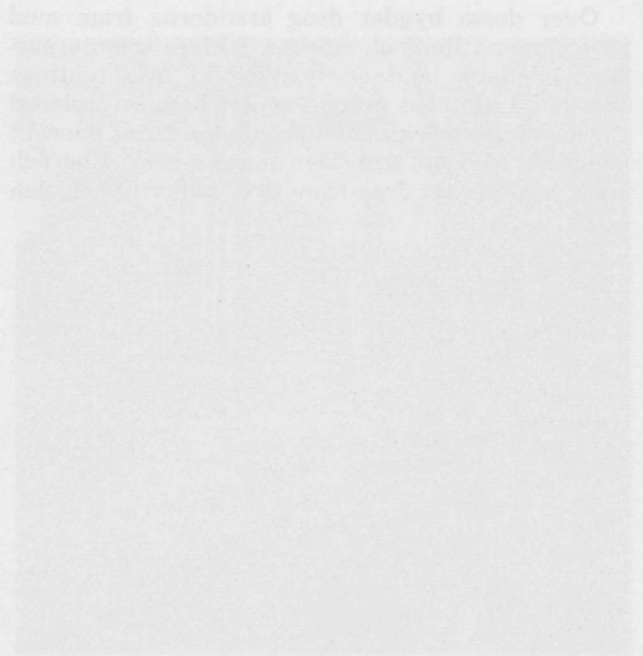
Över dessa bygder drog årstiderna fram med skiftningar i ljus och mörker. I klara sommarnätter var detta land en lyrisk bild från tidernas morgon, i vinterns grepp var det bara en isolerad nordisk kuststräcka. Men skönheten fanns överallt jämsides med det grå. Den fanns i häst, plog och man, som sävligt drog fram över kalkvit åker, den

fanns i slädmedarnas klirr mot isarna i vintrig ängsmark, i båtarnas silhuetter mot morgonhimlen, i doften från sädesriorna soliga augustidagar, i vallbarnens hoande ute i markerna, i slädfororna med timmerlass, och framför allt i människornas gemenskapskänsla och glada lynne, goda historier och gäckande humor.

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Foto. 1—5, 8—10 Per Söderbäck.
6 och 11 okänd fotograf.
7 Nordiska museet.

Var e nö såss än kästarns migga mitt önde stunde kam in e skolstue å flänta å so småt åsketa ut var sake klar. Tåm båna som vor hlörjatat e risk å e räkon å skriv stevo tå gista opp ör bänkja å gingo in e Kästarns soakåmarn å kröpo in önde senge. Hån sake var long gåle inöva å tärffäre tarvast dor änt särskeld telsajas. Å tåm visst mä än dom sköld vara så still önde senge än dor änt herst än pjoks. Melat könd e mä vara än e var noen aron än inspektorn — teklast rikol baron — som had kome kerandor mä spolhlea å korelar å tå had båna e onedan kröpe önde senge.

Äidok had åtor inspektorn sonst ver brograjna. Fjör påjke å ajn flick tappast in e soakåmarn önde senge. Kästarsamma satt som vanlet braj-ver senge mä ajn fårrisk e hånde — ingen torst laj båna äsänd önde senge, tå vajt man änt håla dor ha köna ske. Fårst var allt stillt som e sköld vara bara snart bärja påjka opa käplas å böka önde senge å kästarsmamma nävan å bläft mä vidja hälft ingeting. Tå sja åttorst inspektorn had gåe å båna had sjongd Bochetsarjhrani (tåm som änt könd håll tona had fråm kästarn strånga käsk te bara rel opa läppa) kam kästarn in å sköld hläpp ut tåm som hade sute önde senge. Han fikk tå vita än dor had vare äitt vålde bråk tår å än ingen had herd opa telsajas. "Nå håla mena ne rät mä te brask önde senge, hank håva ne väte", sa kästarn. "Om nö inspektorn ha herd er å kome in å sitt er här håla tro ne än en tå ha soa?" Han to tåm fäm mäse in i skolstue å sja dampen tåm båna som had vare dufte tå inspektorn fråa. Han kend se najdor å sa än alla utom tåm som had vare e säingkåmarn sköld få gå hajm. Tåm som blevo tår fingo site å skriv noa. Tå dor had gåe nora minut sa kästarn nianste än en änt könd fårstå hankfäre dom änt had köna vara still önde senge. Tå stajv än påjke opp å sa: "Skolmäistorn, ja vajt änt om ja tårs saj hankfäre ve bärja nåksas önde senge?" — "Nå saj bara", sa kästarn, "håla är e sja äiskes." — "Ja he var såss", sa påjken, "än pisspåttn sto önde senge å ingen vild vara nemst opa en." — "Spitorsken", gjord kord kästarn, å sja sa en än dom könd gå hajm mä tjar båna.

Ja ha mång gångar tänkt hankfäre Noka kästarn bruka skriv e sina dagbok: "Åter skola, mycket förtret med de stora gossarna. Mätte Gud ge mig krafter att fortsätta." Täinkor ja ätt är e änt så svårt te fårstå hans oro färe kraftre. He var änt bara mä daen som en fikk trit se. He var mä mä mårja å säint mä koildena. Tår var änt he dråmbstikke tel som skolbåna änt råka opa: te hlåas såss än puro sto, te spill ut fedakrame eve bordena, te hläpp nit sokor e vatoämbarte å melat grall te holv om pälteka opa gårdn. Äidok had hajle rae hålt tel te gå e luftn tå än påjke had hojvja hajmgjord krut e skolstu-un. Å håla paocar var dor änt bakom loan tå somlor baket fårst värdscri had fåe krötrajar fråm Deramb batarej! Ja ha mä föndera eve he hankfäre gutaboa å harboa jamt tåkast e skola å hlost mä somare opa karevalln å baket skoltien opa brolaper å talkar. Kan änt Harboas kåmarn håva dajl öte he?

Hans Lepp

Resa i Estland

Förf. till detta bidrag är en trettonårig pojke med estniskt påbrå.

Det land jag nu vill berätta om är Estland. Och jag tänkte att min berättelse skulle få bli i form av en vacker resa genom det fria och tjälvständiga Estland. Vi kan dra oss tillbaka till år 1935, då Estland ännu var fritt och självständigt. På den tiden gick det båtar från Stockholm till Estlands huvudstad Tallinn. Och vi tänker oss nu, att vi en vacker junimorgon befinner oss på en sådan båt med kurs mot den gamla medeltida staden Tallinn.

Kvart i elva lägger båten till i Tallinns hamn. Alla passagerarna har redan fått en vacker anblick av staden med dess tre märkliga och mäktiga kyrktorn. Mitt bland dessa kyrktorn syns det gamla medeltida tornet Långe Hermann, och från dess topp vajar den estniska blå-svart-vita flaggan. Nere vid hamnen väntar bärare på att få lite jobb och tjäna en slant.

Vi tar en taxi upp till vårt hotell, vilket ligger på Rataskaevu tänav. På hotellet serveras en stadig lunch med tusen och en estniska rätter. Efter lunchen skall vi ta en titt på staden. Vi går gatan ner, och kommer så till Nikolaikyrkan, som är byggd i slutet av elvahundralet. Vi går in genom dess vackra handsnidade ekdörr, vilken också härstammar från medeltiden. Det var i denna kyrka kyrkvakten höllde bly i låsen, när reformationen kom, och upprorsmännen skulle ha allt kyrksilvret. Och ingen vet att om bara nio år skall denna kyrka bli offer för ryska bomber. Denna kyrka är den rikast utrustade i hela Balticum. Det är kallt inne i kyrkan, och vi går snart ut i solen igen. Vi går nu på de gamla kullerstensgatorna där man sällan ser någon bil. Gatorna kantas av gamla handelshus, ty Tallinn blev år 1345 medlem av Hansan. Vi går nu in i ett torn och ut genom ett valv på andra sidan tornet. Där möts vi av den kattliknande gatan Pick Jalg.

Det är en lång backe, som leder upp till Domberget. Där uppe ligger Domkyrkan, det stora slottet, borgen och en mängd mindre adelspalats. Förr i tiden bodde de finaste familjerna på Domberget. Borgarfamiljerna bodde nere i staden. Här uppe har vi en strålande utsikt över nedre staden och Finska viken. Först går vi in i Domkyrkan. Den är byggd år 1230 och har en mycket vacker inredning. Altartavlan, vilken är målad 1881 av Eduard von Gebhardt, är ett bra exempel på de fina utsmyckningarna i denna kyrka. Här blev Carl IX:s son Carl Filip döpt, och här vilar Gustav Vasas syster. När vi går ut genom kyrkportarna ser vi rakt in i den ryska katedralen, som ligger mitt emot. Den är full med turister och vi bryr oss inte om att tränga oss in där. Vi går i stället in på borggården till slottet. Här är det estniska parlamentet inhyst. Vi går upp i det höga tornet Långe Hermann. Där uppifrån är vi

Så regeras Sverige

Så regeras Sverige lyder titeln på ett nyligen utkommet arbete av redaktör Allan Ingelson (Bonniers förlag, pris 19: 50). Författaren, som sedan länge är bekant för Kustbons läsekrets, ger här ett koncentrat av Sveriges statskick och förvaltning av i dag. Läsaren informeras sålunda om de allmänna valen, de politiska partiernas organisation, om konung, statsråd och riksdag. I avsnittet om förvaltningen ges initierade upplysningar om såväl statsdepartementens organisation — den i somras genomförda omorganisationen i Kungl. Maj:ts kansli har även beaktats — som de centrala ämbetsverkens och den statliga lokalförvaltningens. Upplysande och lärorik är beskrivningen av den omständliga och invecklade budgetproceduren — från anslagsäskande till riksstat. De offentliga tjänstemännens ställning och avlöningsförhållanden ägnas likaså en utförlig behandling. Avslutningsvis presenteras förslaget till ny författning och de olika politiska partiernas syn på detta. Författaren redovisar sina källor i en noggrann litteraturförteckning, där det också framgår att många av hans uppgifter är resultat av tålmodigt intervjuarbete med statsråd och andra av det officiella Sveriges toppmän.

"Så regeras Sverige" är ett vederhäftigt, detaljrikt och ofta roande översiktsarbete. Dagens Nyheter's tecknare Hasse Erikson bidrar med träfande illustrationer. I ett fylligt bihang ges bl. a. en sammanställning av viktiga data ur det svenska statskickets historia, regentlängd, yrkesfördelningen i riksdagen, "rangrullan" m. m. Allan Ingelsons arbete borde bli en lämplig kunskapskälla för bl. a. många av Kustbons läsare, som inte haft tillfälle att skaffa sig några mera ingående kunskaper om det svenska samhällets organisation och funktionssätt.

E. N.

nästan i jämnhöjd med korset på Olaikyrkans 136 m höga torn. Det börjar nu skymma och vi drar oss ner till vårt hotell igen.

Andra dagen hinner vi ta en titt på det lilla lustslottet Kadriorg, vilket Peter den store lät bygga år 1718. Det är mycket vackert i sin lätta rokokostil. Slottet omges av en vacker fransk park, vilken sträcker sig ända ner till havet.

Klockan två avgår det tåg, som skall föra oss till den lilla staden Haapsalu vid gränsen till Estlands svenskbygd. Den har en stor slottsruin där den vita damen spökar. Hon syns ibland, i ett tornfönster på natten då månen är full. Och till sagan hör, att hon blev levande inmurad i slottsvägen. Men hennes ande lever fortfarande.

Vi tar och ser oss om i den lilla pittoreska staden med sina tre gyttebadanstalter innan segelskutan, som skall föra oss tillbaka till Stockholm avgår. På kvällen passerar segelskutan de estlandssvenska öarna Ormsö och Dagö. Tidigt morgonen därpå anländer segelskutan till Stockholms hamn.

OM JULGRANEN

Under jultiden sprider våra julgranar sitt stilla milda sken både ute och inne. Är inte detta en uråldrig svensk eller estlandssvensk tradition att ha gran till julen? Nej, julgranen hör till de allra yngsta elementen i det svenska julfirandet — traditionen är inte stort mer än hundra år.

Julgranens hemland är Tyskland, och de äldsta vittnesbörden stammar från Elsass skogstrakter. Omkring 1600, berättar forskarna, uppställde man i Schlettstadt på julaftonen ett "majträd" . . . En anteckning från 1605 måler enligt professor Martin P:n Nilsson om att man i Strasbourg inomhus hade "gran behängd med äpplen, oblater, guld-papper m. m.". Några ljus förekom ej i granarna, men liksom nu var granen *barnens* träd. Vad som måhända förefaller oss moderna nordbor egenomligt är att lövträd stundom användes som julträd. Vid hovet i Hannover exempelvis omtalas omkring 1660 ett julträd av buxbom med ljus. I slutet på 1700-talet omnämns julträdet oftare i Tyskland, ehuru blott på enstaka ställen. Goethe har introducerat julträdet i litteraturen i "Die Leiden des jungen Werthers" 1774, där Werther berättar om barndomstidens jul.

Julgranar "ute vid hus"

Till Sverige har julgransseden kommit från Tyskland. Den isländsk-danske fornforskaren Finn Magnusen reste 1828 i Sverige. Han fann då att svenskarna om julen reste "gröna träd, tallar och granar, ute vid hus och städer, men danskar, normmän och tyskar inne i rummen". Redan då var emellertid julgranen känd i de högre samhällsklasserna.

Fil. dr Hilding Celinder förmodar i "Nordisk jul" att det var "genom inflytande från de många tyskfödda medlemmarna av vårt kungahus" som julgranen redan vid 1700-talets mitt har nått enstaka högadliga hem i Sverige. Det är möjligt, men några bevis har vi inte.

År 1817 berättar grevinnan Anna Margareta Sparre om julen på Trestena i Västergötland och "om ett träd av granris eller snarare en liten gran och däruti fullt med små vaxljus . . . och konfekt och russin hängande i trådar". Först efter 1800-talets mitt, ungefär samtidigt med att den moderna kulturen på allvar höll sitt intåg i vårt land, har julgranen blivit vanligare. Ofta är det *skolan* som förmedlat seden till hemmen. Skolan hade på den tiden en helt annan *normgivande* ställning än i våra dar . . .

Föregångare i folklig kultur.

Julgranen har dock inte saknat föregångare i vår nordiska folkliga kultur. Från en socken i närheten av Göteborg berättas på 1830-talet om ett slags julträd; en gren av en vildapel som togs in medan bladen ännu var gröna och förvarades på vinden. I Värmlands skogsbygder tog man på 1850-talet in små granar och satte på julgransfötter. Sen klädde man på dem något: en rock eller

Manfred Nyman 50 år

Den 14 januari fyller Manfred Nyman femtio år. Förr i tiden var detta en vördnadsbjudande ålder — nu blir det allt vanligare att de fyller femtio, alla dessa, som var unga på vår tid.

Det finns talesätt om livets middagshöjd; ett ordspråk påstår, att livet börjar vid fyrtio . . . Kan så vara, men nog var den också viktig, den tid, "tå allt var vålde stort". Låt oss börja där!

Manfred Nyman är född på Nuckö under första världskriget, hörde till en släkt, som redan i två generationer verkat för svensk kultur i Estland, växte upp i Hullo, fick sin utbildning i det nya folkskoleseminariet i Hapsal och i pedagogiet i Reval, var som ung lärare under 30-talet ivrigt verksam i ungdomsarbetet i Birkas och Vippal, studerade vid nationalekonomiska fakulteten i Dorpat, arbetade bl. a. på bank i Reval ända till bankernas nationalisering, var under ockupationstiden med om att vidarebefordra estlandssvenskarnas hemliga namnlistor till Sverige, överlevde Stalin-tiden och rymde i liten båt från Hitler-väldet. — Dessa data låter som ett kompendium över vår folkstams mest skickelsedigra årtionden. Ja, sedan fick han liksom alla andra starta på nytt och hamnade liksom andra så småningom i välfärden med lönegrad, ATP, sommarstuga och mellanöl. (Hur det är med bilen vet jag inte.)

Arv och miljö bestämmer som bekant en människas utformning. Avkomling av lärare i två led och uppvuxen i skolhus, hur skulle Manfred undgå att bli . . . ja, just det! Han har försökt att spjärna emot och tagit arbete inom näringslivet (efter civil-ekonomexamen vid Stockholms-Tidningen t. ex.), men det har inte hjälpt — nu är han lärare vid handelsskolan i Norrköping.

Vårt folk är ganska präktigt — tror jag — sköter sitt arbete och vandrar sin väg ostraffligen, men i offentliga sammanhang lider vi av en förlamande blyghet, en lust att gå och gömma oss i "bakse", så snart det kommer främmande till gården. Vi behöver ibland män och kvinnor, som kan tala offentligt, och talföra är många av oss, men alla vill ju helst vara åhörare; vi behöver skrivande människor, och skrivkunniga är vi, men skrivvilliga är vi sannerligen inte. Vi har alltid lidit brist på folk att sköta våra gemensamma angelägenheter. — Manfred är en av dem, som villigt åtagit sig uppgifter, både i Estland och inom SOV i Sverige. Under flera år var han redaktör och ansvarig utgivare för vår tidskrift. Det är bl. a. därför som Kustbons läsare har anledning att tänka vackert om Manfred Nyman, och vi kan passa på att göra det nu, när han ska fylla femtio år.

Viktor Aman.

väst när det skulle "väre kär" och en kjol när det skulle "väre kvennfolk". Men egentligen torde grantraditionen ha sina rötter i Österlandet, ända bort bland Libanons cedrar.

Allan Ingelson

Professor Sten Karling 60 år

Den 13 januari 1966 fyller professor Sten Karling, Stockholm, 60 år. Estlandssvenskarna bringar honom sin varma hyllning inför denna dag.

Sten Karling kom 1933 till Dorpat, där han tillträdde professuren i konsthistoria, och stannade kvar vid den estniska akademien till 1941, då han till följd av de stora omvälvningarna måste lämna landet. 1947 blev han professor i de bildande konsternas teori och historia vid dåvarande Stockholms högskola, vilken lärostol han fortfarande innehar vid nuvarande Stockholms universitet.

De estlandssveiska studenterna i Dorpat kom alla i beröring med Sten Karling, som även deltog i det svenska förenings- och sällskapslivet i staden. Han vann allas aktning för sitt kultiverade och rättframma väsen och uppskattades som en gedigen representant för svenskarna i utlandet.

Professor Karlings vetenskapliga produktion behandlar företrädesvis svensk och baltisk arkitektiur och skulptur från medeltid, renässans och barock samt svensk trädgårdskonst. I "Medeltida träskulptur i Estland" (1946) behandlar han bl. a. kyrkornas utsmyckning i Estlands svenskbygd. Han har också medverkat i Kustbon och uppträtt som fängslande och uppskattad föredragshållare inom estlandssvenskarnas föreningsliv i Sverige. På ett sympatiskt sätt har Sten Karling uppehållit kontakten med sina baltiska vänner och den baltiska forskningen här i Sverige. Ett uttryck för detta är bl. a. hans ordförandeskap i Svensk-estniska samfundet, den vetenskapliga sammanslutning, som varje vår återkommer med en samling studier med estländska och andra baltiska motiv i form av en årsbok, *Svio-Estonica*.

Kustbon och dess läsekrets vill uttrycka sin glädje över att kunna hylla Sten Karling på hans högtidsdag och önskar honom ännu många lyckosamma och produktiva år i vetenskapens tjänst.

E. L.

Olga Hallberg 70 år

Den 5 januari 1966 fyller Olga Hallberg 70 år. Det låter onekligen mycket, men födelsedagsbarret har också hunnit med att utträtta en hel del under sitt växlingsrika liv.

Till 60-årsdagen fick vi en utförlig redogörelse i tidningen Kustbon för fröken Hallbergs person och livsgärning, därför vill jag här inte göra något upprepande av densamma.

Min första riktiga kontakt med Olga Hallberg fick jag på Kommittén för Estlandssvenskarna. Hon hade erfarenhet och var väl insatt i estlandssvenska förhållanden, därför hade vi inga som helst svårigheter när det gällde gott samarbete. På senare år har vi även haft förmånen att ha fröken Hallberg som revisor i föreningen Svenska Odlingens Vänner. Här vill jag framhålla att Olga

FAMILJENYTT

Vigda

I Gustafskyrkan i Köpenhamn den 2 oktober 1965 mellan pol. mag. John Engdahl och Mai-Britt Wallin.

I Solna Tingshus den 20 aug. 1965 mellan Alf Georg Eldh, Stockholm och Birgit Klara Westerman, Sollentuna.

Döda

Fru Elisabeth Blomberg, född Rosenborg den 18 maj 1908 på Rågöarna, avled den 25 sept. 1965 i Tumba.

Arvid Buskas, född den 12 maj 1924 i Gammalsvenskby, avled genom olyckshändelse den 27 aug. 1965.

Änkefru Alfrida Matsson född Holm den 9 mars 1886 på Nargö, avled den 10 oktober 1965 i Stockholm.

Änkefru Maria Rosenborg, född Heldring den 25 juli 1880 i Rickul, avled den 20 okt. 1965 i Botkyrka.

Adam Vestersten född den 5 febr. 1881 på Nuckö, avled hösten 1964 i Norrköping.

Tomas Vesterlin, född den 9 dec. 1871 på Ormsö, avled den 4 september 1965 i Täby.

Min älskade Make
Vår kära lilla Pappa

Johan Häggblom

* 7/12 1908

† 21/8 1965

har lugnt och stilla insomnat och lämnat oss,
syster och övrig släkt och vänner i djupaste
sorg och saknad

MARTA
Ingrid Ulla

En gång skall vi åter mötas

Hallbergs intresse för allt estlandssvenskt är varmt och spontant, och jag är säker på att hon har varit närvarande på nästan alla sammankomster som har ordnats av föreningen Svenska Odlingens Vänner.

Må vi länge få ha henne ibland oss. Vi alla hennes vänner och bekanta önskar henne lycka till i fortsättningen.

L. B.

Vår kära Far och Farfar

Lars Lundström

Född den 26/4 1897

Död den 10/10 1965

har lämnat oss i djupaste sorg
och saknad

BARNEN

Nu slut är smärtan,
Du funnit frid
Men lämnar hjärtan
Som saknar Dig.

Vår kära

Kristina Sandsten

född 25/12 1877

död 1/9 1965

Djupt sörjd och saknad av släkt och vänner.

*Han har öppnat pärleporten
så att jag kan komma in,
genom blodet har han frälst mig
och bevarat mig som sin.*

Vila i frid.

Vår käre Far
Morfar och Farfar

Lars Selin

* 8/2 1878

† 16/8 1965

KATARINA och LARS

HANS och INGRID

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Tack, käre Far, för de tusen stegen
för oss i världen Du trampat har.
Du gick den längsta, den tyngsta vägen
och alltid redo att hjälpa var.

Bemärkelsedagar

90 år

Katarina Blomman, född Alström den 13 mars 1876, Ormsö

85 år

Kristian Koinberg, född den 16 jan. 1881, Rickul

Lisette Amalie Söderman, född den 22 mars 1881, Vippal

80 år

Maria Heldring, född Talberg den 6 jan. 1886, Rickul

Rosalie Luup, född Bombas den 22 jan. 1886, Hapsal

Lars Grundström, född den 20 febr. 1886, Ormsö

Johan Slät, född den 7 mars 1886, Ormsö

Johan Törnblom, född den 13 mars 1886, Ormsö

Axel Markus, född den 14 mars 1886, Reval

75 år

Johan Ömblus, född den 2 jan. 1891, Reval

Gertrud Lundström, född Lindkvist den 7 jan. 1891, Ormsö

Anna Elfrida Sandvik, född Palmkron den 13 jan. 1891, Vippal

Kristjan Skönberg, född den 25 jan. 1891, Nuckö

Agneta Alberg, född Bergström den 7 febr. 1891, Ormsö

Lovisa Heldring, född Alberg den 9 febr. 1891, Rickul

Juli Mäele, född Kehlman den 21 febr. 1891, Korkis

Lovisa Kristina Tammik, född Holm den 22 febr. 1891, Reval

Gertrud Lundkvist, född den 5 mars 1891, Ormsö

Maria Lindström, född den 7 mars 1891, Ormsö

70 år

Maria Thomsson, född Gren den 2 januari 1896, Ormsö

Olga Elisabeth Hallberg, född den 5 januari 1896, Reval

Agneta Jonell, född Wikström den 13 januari 1896, Ormsö

Pauline Tanseri, född Råbovöita den 14 januari 1896, Reval

Anton Stenberg, född den 18 januari 1896, Rickul

Olga Rosen, född Rosen den 25 januari 1896, Nargö

Katarina Appelblom, född Städ den 29 januari 1896, Ormsö

Helene Lindström, född Stahl den 29 januari 1896, Rickul

Maria Vikman, född Österberg den 29 januari 1896, Nuckö

Lars Kornblom, född den 1 februari 1896, Ormsö

Lars Lindström, född den 2 februari 1896, Ormsö

Maria Kyrkslätt, född Nee den 4 februari 1896, Ormsö

Maria Bergström, född Vahlberg den 6 februari 1896, Ormsö

Lisette Vilhelmine Bertelsson, född den 7 februari 1896, Nargö

Katarina Steffensson, född Anders den 9 februari 1896, Runö.

Anders Gäddman, född den 12 februari 1896, Ormsö

Voldemar Friedrich Vilhelm Thomsson, född den 10 mars 1896, Reval

Maria Nyholm, född den 11 mars 1896, Ormsö

Louis Voldemar Engmaa, född den 14 mars 1896, Reval

Kristina Norrman, född Vidgren den 17 mars 1896, Ormsö

Johannes Söderholm, född den 18 mars 1896, Nuckö

Hans Steffensson, född den 24 mars 1896, Runö

Gertrud Alström, född Liljebäck den 28 mars 1896, Ormsö

60 år

Isak Adolf Strömfelt, född den 1 januari 1906, Runö

Lisette Grönlund, född Österlin den 3 januari 1906, Rågö

Alexander Schöberg, född den 3 januari 1906, Rickul

Johannes Heyman, född den 8 januari 1906, Rickul

Maria Vesterby, född Treiberg den 8 januari 1906, Rickul

August Gutman, född den 12 januari 1906, Rågö

Axel Gerhard Vogel, född den 17 januari 1906, Reval

Gustav Amberman, född den 19 januari 1906, Nuckö

Fridolf Isberg, född den 19 januari 1906, Nuckö

Lars Broman, född den 29 januari 1906, Ormsö

Lydia Brandt, född Nee den 2 februari 1906, Nuckö

Magdalena Thomsson, född R Emmelman den 16 februari 1906, Nuckö

Martha Högländer, född Sjöblom den 24 februari 1906, Rågö

Oskar Rander, född den 28 februari 1906, Vippal

Edgar Johannes Freiberg, född den 3 mars 1906, Nargö

Oskar Koinberg, född den 5 mars 1906, Rickul

Johannes Stahl, född den 8 mars 1906, Rickul

Anders Holm, född den 12 mars 1906, Ormsö

Etienne Alexis Klesty, född den 13 mars 1906, Reval

50 år

Emil Brunberg, född den 9 jan. 1916, Rickul

Rea Silvia Lundberg, född Kent den 13 jan. 1916, Reval

Valentina Markus, född Karpov den 18 febr. 1916, Reval

Elfrida Tikerpuu, född Brun den 19 febr. 1916, Nuckö

Karin Maria Stenberg, född den 22 febr. 1916, Rickul

Erika Ophelia Metslov, född Klint den 25 febr. 1916, Reval

Aline Uusaar, född Heyman den 27 febr. 1916, Rickul

Maria Berggren, född den 20 mars 1916, Ormsö

Richard Stahl, född den 20 mars 1916, Rickul

Helena von Wachenfeldt, född Zeisig den 20 mars 1916, Nuckö

Ilse Truuma, född den 23 mars 1916, Vippal

Alma Selina Teichman, född den 26 mars 1916, Hapsal

Hugo Ahlberg, född den 28 mars 1916, Rickul

Johannes Lepp, född den 31 mars 1916, Hapsal

en bok om

ESTLANDS SVENSKAR

Del 1:

BOSÄTTNINGSSOMRÅDE

HISTORIA

ÖVERFLYTTNINGEN

FOLKKULTUR

Del 2:

ORTNAMN

JORDBRUK och
BOSKAPSSKÖTSEL

SJÖFART och FISKE

LIVETS o. ÅRETS HÖGTIDER

Del 3 under arbete

beställ hos

“När även denna del (3) har utkommit och, som man vågar förutsätta, uppnår den nivå som de tidigare, har dagens estlands-svenskar rest sin stam ett monumentum aere perennius. Samtidigt förvärvar de hela den svenska odlingens tacksamhet för det sätt, på vilket de berikar dess tegar.”

T. Aminoff i Hufvudstadsbladet.

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Eknäsvägen 2 (Broman) Stockholm K

läs

KUSTBON

ORGAN FÖR ESTLANDSSVEN-
SKARNA I SVERIGE

beställ hos

*Utkommer med fyra
nummer per år*

Innehåller:

- *kulturartiklar*
- *notiser*
- *familjenytt*

Ni som redan prenumererar på
KUSTBON, glöm inte att förnya
Er beställning med det inbetal-
ningskort som medföljer detta
nummer.

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Eknäsvägen 2 (Broman) Stockholm K

Jungfru Maria i rosengård

Maria drömmer i rosengård
på vägen till Tabor från Nasaret,
hon drömmer om stundande modersvård
åt en leende gosse av Davids ätt.

Över jungfruns drömmar är himlen blå
och sjunger i linden en fågelkör,
medan höstmoln driva i flockar grå
för klagande vindar därutanför.

Därinne är rosornas skara ung;
den vissnar ute på Jisreels slätt.
Därute är gången av tiden tung;
vid drömmerskan smyger han tyst och lätt.

Därute är trældom och våld och kiv,
en döende värld, av synder fräckt;
därinne drömmar om evigt liv,
om frid på jorden och mänskorätt.

Maria vaknar i rosengård
— det blixtrar över Genesaret —
och sömmar en linda med blodröd bård
åt folkmartyren av Davids ätt.

Viktor Rydberg